

Irma Kozina

Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-4205-4782>

Współczesne meble z Jasienicy w kontekście mody na styl skandynawski w meblarstwie polskim

Contemporary furniture from Jasienica in the context
of fashion for Scandinavian style in polish furniture

Streszczenie: Przedmiotem rozważań autorki artykułu jest ukształtowanie się pojęcia „design skandynawski” i jego wpływ na wzornictwo polskie od późnych lat 50. XX wieku po czasy współczesne. We wstępnej części tekstu poddano analizie działalność firmy Finmar, prowadzonej po wojnie przez Paula Stemanna, która przyczyniła się do wypromowania określenia „design skandynawski”, popularyzując wyroby krajów nordyckich na rynkach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych. W kolejnej części tekstu przedstawiono rozwój współpracy szwedzkiej firmy IKEA z producentami i projektantami polskimi, uznając działania Ingvara Kamprada za ważny element w zakresie rozpowszechnienia w Polsce skandynawskiej stylistyki meblarstwa. Jako współczesną kontynuację mody na skandynawski minimalizm w meblarstwie polskim zaprezentowano działania dwojga projektantów: Jadwigi Husarskiej-Sobiny oraz Tomasza Rygalika, którzy realizowali swoje projekty we współpracy z firmą Paged Meble SA, dysponującą obecnie zasobami dawnej Fabryki Mebli Giętych w Jasienicy.

Słowa kluczowe: design skandynawski, meblarstwo, Marian Grabiński, Jadwiga Husarska-Sobina, Tomasz Rygalik

Abstract: The subject of the author’s considerations is the formation of the term “Scandinavian design” and its influence on Polish design from the late 1950s to the present day. The introductory part analyzes the activity of the Finmar company, which after the war was run by Paul Stemann and contributed to the promotion of the term “Scandinavian design” by popularizing the products of the Nordic countries on the markets of Western Europe and the United States. The next part of the text presents the development of cooperation of the Swedish company IKEA with Polish producers and designers, recognizing the activities of Ingvar Kamprad as an important element in the dissemination of Scandinavian furniture style in Poland. As a contemporary continuation of the Scandinavian minimalism in Polish furniture, the activities of two designers were presented: Jadwiga Husarska-Sobina and Tomasz Rygalik, who implemented their projects in cooperation with Paged Meble SA, which currently has the resources of the former Bent Furniture Factory in Jasienica.

Keywords: scandinavian design, furniture, Marian Grabiński, Jadwiga Husarska-Sobina, Tomasz Rygalik

Stopniowo przestaje być tajemnicą, że określenie „skandynawski design” było celową kreacją przemysłowców aktywnie kształtujących rynek przedmiotów użytkowych w krajach nordyckich po II wojnie światowej. Prognozą zwiastującą ich przyszłe sukcesy było założenie jeszcze w 1934 roku z inicjatywy Philipa Mortona Shanda¹ i Geoffreya Boumphreya firmy o nazwie Finmar, która zajęła się importem mebli projektowanych przez Alvara Aalto z użyciem nowego wówczas materiału, jakim była sklejka. Po przerwie wywołanej wojną i związanym z nią kryzysem gospodarczym Finmar wznowił działalność w 1949 roku jako firma należąca do Duńczyka Paula Ernsta Stemanna, koncentrując się głównie na produktach duńskich². W trakcie II wojny światowej Stemann pracował jako berliński korespondent dla duńskiej gazety „Berlingske Tidende”. Następnie osiadł w Londynie i zaczął działać jako importer mebli. Jego firma szybko się rozrosła. Już w połowie lat 50. XX wieku zajmowała się importem 300 różnych serii produkcyjnych. Założeniem Stemanna była sprzedaż tanich mebli produkowanych seryjnie, toteż w pierwszym etapie rozwoju firmy nie handlował on ikonicznymi – a co za tym idzie kosztownymi – meblami stolarskimi w rodzaju krzeseł zaprojektowanych przez Hansa Wegnera i wykonywanych ręcznie przez stolarza Johanna Hansena, lecz wyspecjalizował się w zakresie handlu krzesłami typu Windsor, seryjnie produkowanymi przez firmę Fritza Hansena, które projektował m.in. Børge Mogensen³. Początkowo Stemann nawet nie starał się podkreślać skandynawskiego pochodzenia swoich towarów. Był np. dostawcą (importowanych z krajów skandynawskich) mebli typu Windsor na Festival of Britain, organizowany przez sieć sklepów Heal’s w celu promowania meblarstwa brytyjskiego⁴. Z czasem jednak jego oferta ulegała poszerzeniu, toteż firma eksportowa Finmar stała się w Wielkiej Brytanii rozpoznawalna m.in. z powodu sprzedawanych przez nią w sklepach Heal’s ekskluzywnych mebli dla dzieci, zaprojektowanych przez Hansa Wegnera i ręcznie wykonywanych przez stolarza Kaja Bojesena. Zapewne właśnie współpraca Stemanna z siecią Heal’s spowodowała, że w listopadzie 1951 roku w jej sklepach zaprezentowano wystawę o tytule *Scandinavian Design for Living*, którą reklamowały pisma „House and Garden” oraz „Architect’s Journal”⁵. Wszystkie z pokazanych na niej mebli dostarczone zostały przez Finmar. Zaprezentowano wówczas m.in. stoły i krzesła zaprojektowane przez Hansa Wegnera i wykonane w zakładach stolarskich Carla Hansena oraz Andreea Tucka, serię AX Fritza Hansena, a także meble zaprojektowane przez Børge Mogensena.

1 | Philip Morton Shand (1888–1960) był znanym brytyjskim dziennikarzem i krytykiem architektury, zaprzyjaźnionym z tak znaczącymi projektantami jak Peter Behrens. Por. WINDSOR 1994, s. 165–187.

2 | DAVIES 1997, s. 39.

3 | *Ibidem*, s. 43.

4 | *Ibidem*, s. 45.

5 | *Ibidem*, s. 48.

Obecnie uważa się, że to właśnie powiązania handlowe Stemanna zadecydowały o wylansowaniu określenia „design skandynawski”, stosowanego w odniesieniu do produktów przemysłowych wytwarzanych w pięciu krajach: Islandii, Finlandii, Danii, Norwegii i Szwecji. Zazwyczaj Norwegowie, Duńczycy i Szwedzi bardzo dbają o to, by tylko w odniesieniu do ich krajów używano określenia „skandynawski”, natomiast dodanie do tej grupy Islandii i Finlandii obliguje do stosowania terminu „kraje nordyckie”. Jednak korzyści marketingowe wynikające z popularyzacji swoistej marki o nazwie „design skandynawski” uciszają protesty nawet najbardziej zagorzałych przeciwników tej nieścisłości.

O ile wystawa w domu towarowym Heal's, urządzona jesienią 1951 roku, była pierwszym wyrazistym zaprezentowaniem tego nowego brandu w Europie, o tyle w Stanach Zjednoczonych pokaz skandynawskiego designu przerodził się w czteroletnią kampanię reklamową, angażującą prestiżowe galerie sztuki oraz muzea. Wędrująca przez ten kraj w latach 1954–1957 wystawa zatytułowana *Design in Scandinavia*, przygotowana przez pracowników Virginia Museum of Fine Arts w Richmond, VA pod auspicjami jego dyrektora Lesliego Cheeka, dotarła ostatecznie do dwudziestu czterech miejscowości w USA i Kanadzie⁶. Imprezie tej towarzyszyły dwie publikacje: katalog zatytułowany *Design in Scandinavia*, w którym wymieniono nazwiska projektantów i wytwórców biorących udział w pokazie, a także przewodnik *Directory of Arts and Crafts Resources in Denmark, Finland, Norway and Sweden*, w którym zamieszczono informacje na temat wybranych artystów, projektantów i wytwórców oraz przedstawicieli w Stanach Zjednoczonych⁷. Wystawę podzielono na cztery odrębne segmenty:

- 1) dobre sprzęty codziennego użytku (niedrogie urządzenia domowe, meble, szkło, sztucce, nakrycia stołowe i tekstylia),
- 2) żywa tradycja (współczesne rękodzieło),
- 3) forma i materiał (ekskluzywna sztuka obejmująca ceramikę, szkło i metal),
- 4) Skandynawia w domu (meble, tekstylia i oświetlenie wyeksponowane w powiązaniu z wielkoformatowymi fotografiami aranżacji wnętrz i eksponatów).

Organizatorzy przedsięwzięcia zadbali również o narrację, która usunęła w cień różnice i animozje pomiędzy poszczególnymi krajami nordyckimi na rzecz wykreowania mitu o wspólnym dążeniu do demokratyzacji życia w imię nowoczesnego rozwoju, uwzględniającego poszanowanie tradycji oraz koegzystencję człowieka z przyrodą⁸.

6 | GULDBERG 2011, s. 42.

7 | *Ibidem*, s. 42.

8 | *Ibidem*, s. 43–58.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że już w późnych latach 40. XX wieku w USA powoli zaczęto popularyzować europejskie wzory projektowe w dziedzinie przedmiotów codziennego użytku, zwłaszcza duńskie. W 1949 roku Hans Wegner zaprojektował krzesło, którego model funkcjonował pod nazwą *pp501* (wersja bez tapicerki) i *pp503* (wersja tapicerowana) i które już w 1950 roku pojawiło się na okładce amerykańskiego magazynu „Interiors” z podpisem: „Najpiękniejsze krzesło świata”, a w latach 1951–1952 prezentowane było także podczas drugiej *Wystawy Dobrego Designu (Good Design Exhibition)* w Muzeum Sztuki Współczesnej (MOMA) w Nowym Jorku⁹. Zawrotna kariera tego modelu zaczęła się jednak dopiero z chwilą, gdy użyte ono zostało w telewizyjnym studiu w Chicago podczas debaty prezydenckiej pomiędzy dwoma kandydatami: Johnem F. Kennedym oraz Richardem M. Nixonem w 1960 roku. Od tego momentu dla 70 milionów widzów oglądających tę audycję duński mebel projektu Wegnera, znany powszechnie jako *Krzesło Okrągłe (The Round Chair)*, a w Stanach Zjednoczonych funkcjonujący pod nazwą *To Krzesło (The Chair)*, kojarzony był symbolicznie z programem politycznym obiecującym demokratyzację i modernizację życia w Ameryce Północnej¹⁰. Te cechy zaczęto utożsamiać także z wyposażeniem domu w nowoczesne meble w stylu skandynawskim.

W kontekście przedstawionych powyżej zdarzeń nasuwa się nieuchronnie pytanie, kiedy moda na skandynawski design dotarła do Polski. Z pewnością popularyzacji modnego wtedy w całym świecie zachodnim trendu nie sprzyjał okres socrealizmu. Przełomu w tej kwestii należałoby się spodziewać po ostatecznym rozliczeniu się ze stalinowską przeszłością w 1956 roku. Dowodem na przenikanie do Polski skandynawskich wzorców może być m.in. pochodzący z końca lat 50. XX wieku stół *Kawa i papierosy* projektu Rajmunda Hałasa, którego szwedzki prototyp lansowany był już w pierwszym katalogu firmy IKEA z 1950 roku. Słynne krzesło Hałasa z półokrągłym oparciem jedynie konstrukcją nośną różni się od znanych wcześniej modeli, publikowanych na fotografiach zamieszczanych w katalogach handlowych założonej przez Ingvara Kamprada firmy IKEA. Podobnie jest zresztą w przypadku innego z polskich projektów, jakim jest krzesło znane pod nazwą *Patyczak*, przypisywane Marianowi Grabińskiemu¹¹. Skandynawskim „przodkiem” tego mebla wydaje się być model znany pod nazwą *Lilla Åland*,

9 | HEIM 2020, s. 60.

10 | *Ibidem*, s. 61.

11 | W katalogu *Meble. Zjednoczenie Przemysłu Meblarskiego* z 1976 roku krzesło typu *Patyczak* zaprezentowano bez wskazania projektanta jako *Typ A-569*, którego producentem były Zakłady Przemysłu Meblarskiego im. Gwardii Ludowej w Radomsku. Por. *MEBLE* 1976, pozycja 133. Za wskazanie tego katalogu dziękuję pani dr Anecie Borowik z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

1. | Krzesła typu *Thonet 16* w katalogu handlowym firmy IKEA

zaprojektowany w 1942 roku przez szwedzkiego projektanta Carla Malmstena¹². Jego liczne warianty prezentowano w katalogach IKEA już od lat 50. XX wieku.

Marian Grabiński wydaje się jedną z kluczowych postaci w zakresie szerzenia w Polsce mody na wzornictwo skandynawskie. Jego związki z firmą IKEA zaczęły się tuż po wizycie w Szwecji ministra spraw zagranicznych prof. Witolda Trąpczyńskiego, który w 1960 roku odwiedził tamtejszą Izbę Handlu w celu nawiązania kontaktów z zachodnimi przedsiębiorstwami¹³. Kilka miesięcy po tej wizycie do Polski przyjechał założyciel firmy IKEA, Ingvar Kamprad, któremu towarzyszyli jego ojciec Fedor oraz szef zakupów filii IKEA2 Ragnar Sterte¹⁴. W styczniu 1961 roku przedstawiciele firmy IKEA złożyli w Polsce swoje pierwsze zamówienie. Należący do komitetu powitalnego delegacji ze Szwecji Marian Grabiński tak wspominał po latach przyjazd Kamprada do Polski, który miał miejsce 21 stycznia 1961 roku: „Nie wierzyliśmy, że coś z tego będzie. IKEA nie

¹² | Według informacji przytoczonych przez Fundację Malmstena projektant zainspirował się starym krzesłem znalezionym w 1939 roku w zakrystii średniowiecznego kościoła w Finström. Por. <https://carlmalmsten.se/en/produkt/lilla-aland/>. Oparcie krzesła *Lilla Åland* wywodzi się z konstrukcji krzesła typu Windsor.

¹³ | MOŚCICKI 2013.

¹⁴ | *Ibidem*. Na podstawie analizy dokumentów po działającej w NRD przed 1989 rokiem STASI (Państwowa Służba Bezpieczeństwa) udowodniono, że IKEA korzystała z pracy przymusowej więźniów politycznych we wschodnich Niemczech. Proceder ten rozpoczął się w latach 60. XX wieku i trwał niemal do końca istnienia NRD.

2. | Krzeselko składane *BAMBINO* w katalogu handlowym firmy IKEA

była wówczas znaną firmą. Jednakże negocjacje, choć były bardzo rzeczowe i szczegółowe, przebiegały w bardzo ciepłej atmosferze. Od razu pomyślałem, że chcę z nimi pracować. Pierwsze zamówienie zostało złożone już na drugi dzień po przyjeździe Ingvara do fabryki¹⁵. Wspomniane zamówienie złożono w Fabryce Mebli Giętych w Radomsku, a jego przedmiotem była produkcja jednego z wariantów krzeseł znanych pod nazwą *Thonet 16*, które pojawiły się w produkcji fabryk będących w posiadaniu Michaela Thoneta niedługo po połowie XIX wieku i które w katalogach skandynawskiej firmy reklamowane było od 1962 roku pod nazwą *Ögla*. Mniej więcej od tego roku w wydawanych przez Kamprada katalogach firmowych zaczęły się pojawiać trzy modele mebli giętych produkowanych zapewne w Polsce. Obok krzeseł *Ögla* do oferty firmowej włączono również thonetowskie fotele bujane oraz zmodernizowane składane fotele dla dzieci, które z wersji na podwyższonych nogach przekształcały się w niski stolik z przymocowanym do niego fotelikiem. Model ten sprzedawano w Szwecji pod nazwą *Bambino*. Taką samą nazwę nosił on również w katalogu prezentującym produkcję mebli z czasów PRL w Jasienicy¹⁶.

15 | MOŚCICKI 2013.

16 | W katalogu *Meble. Zjednoczenie Przemysłu Meblarskiego* z 1976 roku fotelik ten zaprezentowany został jako *Typ 215 Bambino V*, jako jego projektant wskazany został mgr inż. M. Przybyła. Por. *MEBLE* 1976, pozycja 126. Za wskazanie tego katalogu dziękuję pani dr Anecie Borowik z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

3. | Meblościanka MTP proj. Mariana Grabińskiego w katalogu handlowym firmy IKEA

Wkrótce po połowie lat 60. XX wieku w katalogach firmy IKEA zaczęły się pojawiać projekty meblościanek „skandynawskich” autorstwa Mariana Grabińskiego. W 1966 roku został on zaprezentowany w katalogu firmowym tej marki jako twórca serii meblościanek MTP. Nie ukrywano przy tej okazji polskiego pochodzenia projektanta. Towarzyszący prezentacji jego meblościanki tekst informował: „Cykl MTP został zaprojektowany przez M. J. Grabińskiego, który po czterech latach studiów i dwóch latach pracy na Politechnice Warszawskiej stał się jednym z najbardziej utytułowanych projektantów w swoim kraju i wyrobił sobie uznanie w kilku kontekstach międzynarodowych”¹⁷. Przy ilustracjach przedstawiających zasadę składania i typowy zestaw meblościanki Grabińskiego zamieszczono następujący komentarz:

Meble seryjne MTP to – chciałoby się rzec – tak przystępna cenowo, dobrze wykonana i przemyślana kombinacja zabudowy, że uchodzą one za najlepszą ofertę na rynku. Projektant – architekt Marian Grabiński wybrał piękny i trwały naturalny dąb, nowoczesny i łatwy w ustawieniu, w wyniku czego powstał mebel co najmniej tak estetyczny, jak funkcjonalny. Każda jednostka MTP jest tak szczegółowo rozplanowana, że przy zaledwie kilku jednostkach uzyskuje się przestrzeń półkową i szafkową, która z nawiązką pokrywa zapotrzebowanie

¹⁷ | Por. katalog handlowy firmy IKEA z 1966 roku.

młodej rodziny. Za jakiś czas będzie można kontynuować budowanie, gdy zapotrzebowanie będzie rosło, aż do momentu, gdy Twój dom stanie się kompletny, z serią mebli, która zaspokoi Twoje zapotrzebowanie na szafki. Z myślą o dobrze wykonanej pracy, rozsądnych przestrzeniach i zdrowej gospodarce wybierajcie oczywiście MTP. Jest to model wykonany z wyłącznymi prawami dla klientów IKEA¹⁸.

Kolejnym skandynawskim „przebojem meblarskim” zaprojektowanym dla Kamprada przez Mariana Grabińskiego był model meblościanki o nazwie *Vistula*, zaprezentowany po raz pierwszy w katalogu firmy IKEA w 1968 roku¹⁹. Towarzyszący ilustracjom tego zestawu tekst informował:

Proporcjonalna i elastyczna seria *Vistula* polskiego projektanta Mariana Grabińskiego to bez wątpienia jedna z najciekawszych nowości w kolekcji IKEA. Dzięki skrupulatnie zaplanowanym i dopracowanym w najmniejszym szczególe meblom z serii 9, możesz w elegancki sposób rozwiązać większość problemów związanych z wystrojem wnętrz, z którymi boryka się mieszkanie. *Vistula* to kompaktowa seria dla wolnostojącego budynku, bez takiego kontekstu, z uwagi na zastosowany materiał – może się wydawać zbyt „ciężka” w Twoim domu. Jak zawsze w przypadku kolekcji IKEA, masz wolną rękę, by wybrać te szafki do Twojej meblościanki, które chcesz, oraz wolny wybór w zakresie rozbudowy, gdy przestrzeń staje się większa albo gdy potrzeby rosną. Jasny dąb jest obrobiony tworzywem sztucznym, to oczywiście ważna rzecz dla każdego, kto nie chce się bać o swoje meble. Zarówno szafki, jak i regały mają grube, solidne i wyprofilowane krawędzie fazowane do wewnątrz, z trwałym i grubym arkuszem lameli o smukłym wyglądzie²⁰.

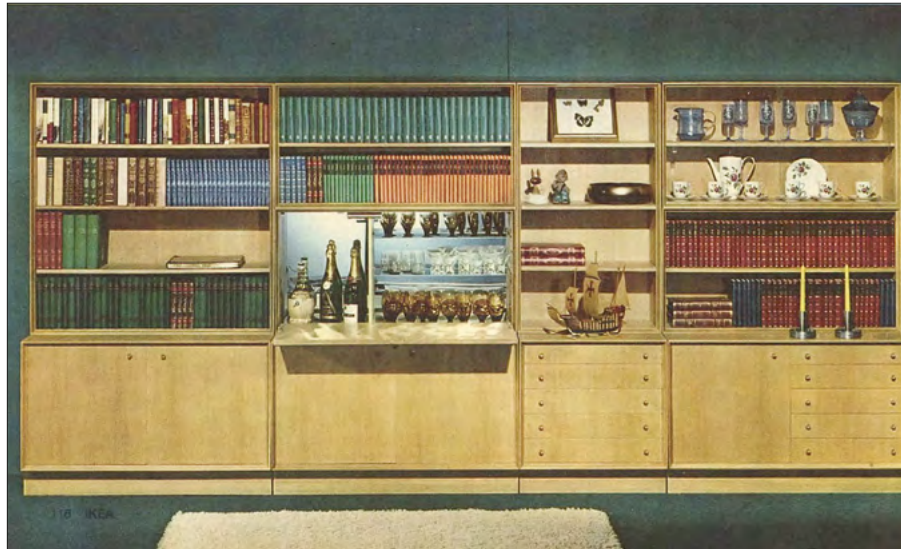
Wielostronna współpraca Grabińskiego z firmą IKEA to temat o tyle ciekawy, że na jego podstawie można rozpatrywać ów polski kontekst skandynawskiego designu w nieco szerszym aspekcie. Z jednej bowiem strony szwedzkie katalogi meblarskie lansowały jako typowo skandynawski design wyroby od dawna już wytwarzane w polskich fabrykach mebli giętych, zwłaszcza zaś w Radomsku i w Jasienicy, z drugiej zaś skandynawska oferta meblarska zawierała projekty wykonywane przez polskich twórców.

18 | *Ibidem*.

19 | Por. katalog handlowy firmy IKEA z 1968 roku.

20 | *Ibidem*.

4. | Meblościanka *Vistula* proj. Mariana Grabińskiego w katalogu handlowym firmy IKEA

TRINIDAD. Raffinerad gungstol av varmböjd, svartlackerad bok. Sitsen och ryggen är av fälad rotting. Spännande och pittoresk möbel som ni lika gärna kunde ha hittat i en elegant inredningsaffär i Paris eller New York. Skön att sitta i, rolig att nobblas med. Och långt ifrån dyr. Trinidad är 103 cm hög, 106 cm djup och 53 cm bred. Sitsdjup 42 cm. Vikt 12 kg. 48970 svartlackerad (inkl. moms) kronor .... **255;—**

FARMOR. Gungstol med traditioner. Den har drag från gamla, fina gungstolar — men är bekvämare än många av dem. De långa modarna går inåt bak till så att ni inte kan gunga över, en välavvägd och vilsam gungning. Lackerad i svart eller vitt. 101 cm hög, 64 cm bred och 117 cm djup. Sitsdjup 50 cm och sitshöjd vid normalläge 44 cm. Vikt 16 kg. 48300 valfri färg (inkl. moms) kronor ..... **186;—**

EKER. Stor pinnfåtölj till lågt pris. Form: Gillis Lundgren. Materialet är bok, lackerad i vitt eller rött. Den helböjda ryggdelen betyder en hel del för både komfort och utseende — Eker är en bekväm och snygg möbel. Formpressad och lackerad sits. Monterbara ben. Fåtölj Eker är 72 cm hög, 74 cm bred och 64 cm djup. Sitshöjd 36 cm och sitsdjup 48 cm. Vikt 10 kg. 48240 vitlackerad (inkl. moms) kronor ..... **66;—**
48240 rödlackerad (inkl. moms) kronor .... **68;—**
Polyeterdyna Eker (48243), klädd med beige mönstrat tyg, kostar kronor 16;— inkl. moms.

LAURI. Linjeren, rak stomme av blåbetsad eller grönbetsad bok. Perfekt dimensionerad för att vara stadig och hållbar. Den saknar alla överdrivet robusta linjer. Vippbar rygg. Sitsen har en mjukstoppad, knoppstiftad dyna som ligger på tygklädd, kraftig stötväv. Stommen är monterbar. Armledare av ljusbrun oxhud. Klädd med ett snyggt, ruigt tyg — blått till blåbets och grönt till grönbets. Form: arkitekt Karin Moberg. Höjd 70 cm, bredd 59 cm och djup 60 cm. Sitshöjd 40 cm och sitsdjup 48 cm. Vikt 7 kg. 47490 blåbets/blått eller grönbets/grönt (inkl. moms) kr ..... **106;—**

Mer på miljövaruhuset!
IKEAs katalog är omfattande och den tar upp en väsentlig del av vårt sortiment. Men inte allt på långa vägar. På våra miljövaruhus i Stockholm, Sundsvall, Älmhult och Malmö finns den totala kollektionen. Möbler, textilier och armaturer. Men också mycket annat. Artiklar för hushåll och fritid. Presentvaror. Piano. Grammofonlagning. TV-apparater. Orientaliska handknutna mattor. Allt med tydlig inriktning på miljö.
Ta bara piano som exempel! Vi har bedömt det som viktigt att presentera ett högklassigt instrument som lätt kan placeras in i en vanlig bostad. Formatet och färgen är viktiga saker i det sammanhanget. Se gärna här i katalogen hur RENN motsvarar de kraven!

Trinidad

Farmor
22

Eker

Lauri

5. | Fotel gięty typu *THONET* jako model *TRINIDAD* w katalogu handlowym firmy IKEA

6. Krzesło zaprojektowane dla Fabryki Mebli Giętych w Jasienicy przez Mariana Sigmunda w 1957 r.

O ile w latach 60. XX wieku wytwarzane w Polsce meble „skandynawskie” trafiały na rodzimy rynek jedynie w postaci tzw. odrzutów z eksportu, czyli partii, które przez zachodniego odbiorcę uznane zostały za wykonane wadliwie, o tyle po 2000 roku nawiązywanie do wzornictwa krajów nordyckich, zwłaszcza zaś do produktów fińskich, szwedzkich i duńskich, stało się celowym motywem w działaniach wielu wybitnych polskich projektantów. Cechy rozpoznawalne jako typowe dla stylu skandynawskiego znamionują wyroby powstające współcześnie w Jasienicy, zwłaszcza od czasu, gdy tamtejsza fabryka produkująca meble gięte stała się częścią przedsiębiorstwa funkcjonującego pod nazwą Paged Meble SA. Być może opowiedzenie się firmy za stylistyką tego rodzaju jest wynikiem prymarnych założeń przyjętych przez to przedsiębiorstwo od początku jego istnienia, które sprowadzić można do dwóch podstawowych postulatów: funkcjonalność stosowana w połączeniu z nawiązywaniem do dawnych tradycji rzemieślniczych.

Miłośniczką nordyckiej wersji funkcjonalizmu w meblarstwie jest absolwentka krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych Jadwiga Husarska-Sobina (znana już wcześniej pod nazwiskiem Husarska-Chmielarz²¹). W 2010 roku jako początkująca projektantka rozpoczęła współpracę z przedsiębiorstwem Paged Meble, które podjęło się wtedy restrukturyzacji dawnej Fabryki Mebli Giętych w Jasienicy²². Husarska zajęła się przygotowaniem stoiska Pagedu na targach Salone Internationale w Mediolanie. W tym celu zmodernizowała historyczne meble zaprojektowane w Jasienicy w końcu lat 50. XX wieku przez Mariana Sigmunda²³. Na stoisku mediolańskim zaprezentowano ponad 30 krzeseł, nad którymi pracowało 14 polskich projektantów kierowanych przez Husarską-Sobinę. Wystawioną na targach nowością były obiekty powstałe we współpracy z Pracownią Projektowania Ergonomicznego oraz Metodyki Projektowania krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Spośród przygotowanych w Akademii projektów wybrano sześć prac studentów, które uznano za najbardziej obiecujące. Finalistami ogłoszonego na uczelni konkursu zostali: Katarzyna Gierat i Katarzyna Gruca (z pracowni kierowanej przez prof. Marię Dziejdzic, z którą współpracowali Stanisław Półtorak i Piotr Hojda) oraz Kinga Chmielarz, Jakub Haber, Stefan Hamiga i Aleksandra Pięta (z pracowni

21 | Por. KOZINA 2012, s. 73–74.

22 | Dzieje fabryki w Jasienicy przedstawia Piotr Kenig. Zob. KENIG 2021.

23 | KOZINA 2012, s. 73.

7. Krzesło ALDO proj. J. Husarskiej-Sobiny, fot. dzięki uprzejmości p. A. Gomoli
z firmy Paged Meble SA

8. X-chair, proj. J. Husarskiej-Sobiny, fot. dzięki uprzejmości p. A. Gomoli
z firmy Paged Meble SA

9. | Biurko *OMNI* proj. J. Husarskiej-Sobiny, fot. dzięki uprzejmości p. A. Gomoli z firmy Paged Meble SA

10. | Krzesło *LOF* proj. T. Rygalika, fot. dzięki uprzejmości p. A. Gomoli z firmy Paged Meble SA

kierowanej przez prof. Czesławę Frejlich, współpracującą z konsultantkami Renatą Kalarus i Jadwigą Husarską²⁴. Husarska zaprojektowała w tamtym okresie wiele mebli giętych, które wykonano w Jasienicy. Wśród nich znalazło się m.in. *X-Chair* – wzorowane na kultowych krzesłach ze sklejki zaprojektowanych przez duńskiego architekta Arnego Jacobsena. Plecy i oparcie siedziska wykonano z jednego arkusza sklejki, który wyprofilowano w taki sposób, by zapewnić użytkownikowi optymalną wygodę. Nogi były toczone i zwięzały się ku dołowi. Krzesło to znajduje się wciąż w ofercie handlowej Pagedu. Producent przedstawia to rozwiązanie jako formę pozwalającą „na dopasowanie mebla do wnętrz zróżnicowanych pod względem kolorystyki i stylu”²⁵. Zazwyczaj *X-chair* proponowany jest klientom razem z zaprojektowanym przez Husarską biurkiem o nazwie *OMNI*. W firmowym opisie tego produktu można wręcz przeczytać stwierdzenie: „Interesujący zestaw, przywodzący na myśl skandynawski styl wzorniczy”²⁶. W trakcie pracy na stanowisku kierownika artystycznego fabryki jasienickiej Husarska-Sobina nadawała cechy stylistyki skandynawskiej nawet meblom historycznym. Można je do pewnego stopnia odnaleźć również w zmodernizowanych przez tę projektantkę modelach autorstwa Mariana Sigmunda. Nordycki minimalizm dostrzega się także w jej sztaplowanym krześle o nazwie *BUMERANGO* z 2012 roku, zaprojektowanym z zastosowaniem tradycyjnej technologii gięcia drewna bukowego.

W 2013 roku Paged zatrudnił w Jasienicy Tomasza Rygalika, który przygotował dla firmy wystawę zaprezentowaną pod nazwą *Paged* na Salone Internationale del Mobile w Mediolanie. Rygalik przygotował wówczas aż sześć odrębnych kolekcji: *EVO*, *DUB*, *K2*, *TOLO*, *SEN* oraz *LUBI*. W odniesieniu do projektów Rygalika można by było wskazać na znacznie większą ilość źródeł inspiracji, jednak również niektóre z modeli jego autorstwa noszą cechy stylizacji skandynawskiej. Przykładem tej tendencji jest zaprojektowane przez związanego obecnie z Warszawą projektanta krzesło o nazwie *LOF*, produkowane przez Paged od 2015 roku. Kiedy w 2017 roku model ten oceniany był przez ekspertów konkursu Dobry Wzór, w wyrażonej przez rzeczoznawców opinii znalazło się m.in. stwierdzenie: „Krzesło do przestrzeni domowej lub kawiarnianej spełnia nowe standardy współczesnego projektowania customizowanych produktów. Mądra konstrukcja umożliwia dowolny dobór kilku opcji oparcia. Minimalistyczne wzornictwo utrzymane w skandynawskiej estetyce wpisze się w większość współczesnych aranżacji wnętrz”²⁷.

24 | Informacje pozyskane podczas rozmowy przeprowadzonej przez autorkę z Jadwigą Husarską w 2011 roku. Por. także KUC 2011.

25 | Por. *X-chair*, <https://sklep.pagedmeble.pl/produkt/krzeslo-x-chair/> [dostęp: 5.02.2021].

26 | Por. *OMNI*, <https://sklep.pagedmeble.pl/produkt/biurko-omni-z-krzeslem-x-chair-zestaw/> [dostęp: 5.02.2021].

27 | Por. *LOF*, <https://dobrywzor.com.pl/project/lof/> [dostęp: 5.02.2021].

Mniej więcej w tym samym czasie Jadwiga Husarska-Sobina zaprojektowała dla Pagedu kolekcję siedzisk utrzymaną w stylu nordyckich parafraz mebli typu Windsor, której nadana została nazwa *ALDO*. Wprawdzie w tym przypadku projektantka nie odnosi się w opisach do wzornictwa skandynawskiego, jednak i tym razem jej źródła inspiracji wydają się dość oczywiste.

Wypada w tym miejscu zaznaczyć, że stosowanie we współczesnym wzornictwie odniesień do cech propagowanych w XX wieku pod nazwą designu skandynawskiego nie jest wynikiem upodobań niektórych polskich projektantów, lecz w dużej mierze podyktowane jest oczekiwaniami współczesnego rynku. Polska nie różni się pod tym względem od innych krajów związanych z tzw. kulturą zachodnią. Prowadzona ze szczególnym nasileniem w latach 50. XX wieku kampania firmy Finmar okazała się bowiem niezwykle skutecznym narzędziem, za pomocą którego doprowadzono do zmiany upodobań w zakresie urządzania mieszkań. Dzięki tej kampanii, realizowanej z wydatnym udziałem projektantów i krytyków wzornictwa, zdołano w ciągu 2. połowy XX wieku znacząco wpłynąć na gust przeciętnego odbiorcy, wytwarzając zapotrzebowanie na meble funkcjonalne i estetycznie zaprojektowane, które jednocześnie zachowują ciągłość z dobrą tradycją rękodzielnictwa.

Bibliografia

- DAVIES 1997 – Kevin Davies, *Scandinavian Furniture in Britain: Finmar and the UK Market, 1949–1952*, „Journal of Design History” 1997, vol. 10, Issue 1, s. 39–52.
- GULDBERG 2011 – Jørn Guldberg, *Scandinavian Design as Discourse: The Exhibition Design in Scandinavia, 1954–1957*, „Design Issues” 2011, vol. 27, nr 2, s. 41–58.
- HEIM 2020 – David Heim, *Hans J. Wegner’s „THE CHAIR”*, „Woodcraft Magazine” 2020, nr 94, s. 60–61.
- KENIG 2021 – Piotr Kenig, *Meble wiedeńskie w Beskidach*, „Relacje Interpretacje. Kwartalnik Regionalnego Ośrodka Kultury w Bielsku-Białej” 2021, nr 3 (63), s. 28–31.
- KOZINA 2012 – Irma Kozina, *Ikony dizajnu w województwie śląskim*, Katowice 2012.
- KUC 2011 – Monika Kuc, *Polski design na targach w Mediolanie*, „Rzeczpospolita” z 15 kwietnia 2011, <https://www.rp.pl/ekonomia/art14590681-polski-design-na-targach-w-mediolanie> [dostęp: 5.02.2021].
- MEBLE 1976 – *Meble. Zjednoczenie Przemysłu Meblarskiego*, katalog handlowy, oprac. graf. T. Piskorski, Warszawa 1976.
- MOŚCICKI 2013 – Rafał Mościcki, *Wyzyskiwacz z nazistowską przeszłością czy zbawiciel polskiego przemysłu meblarskiego? Ingvar Kamprad oddaje władzę w IKEA. Synowi...*, 2013, money.pl, <https://www.money.pl/galerie/arttykul/wyzyskiwacz-z-nazistowska-przesloscia-czy,32,0,2250016.html> [dostęp: 5.02.2021].
- WINDSOR 1994 – Alan Windsor, *Letters from Peter Behrens to P. Morton Shand, 1932–1938*, „Architectural History” 1994, vol. 37, s. 165–187.